

profit-evaluator

door Martin Bier

Van eind mei tot begin september worden de lesruimten van de *State University of Maryland* in Scarsdon gebruikt voor de her-, bij- en omscholing van volwassenen en voor zomerprogramma's voor studenten die sneller willen afstuderen dan de gangbare curricula toelaten. Acuut geldgebrek noopte mij die zomer de post van cursusleider te aanvaarden. Vijf weken lang zou ik iedere werkdag 's morgens van tien tot twaalf onderricht geven in Statistiek en Kansrekening. De cursisten waarmee ik toen te maken kreeg, vormden het meest heterogene gezelschap dat ik ooit in een lesruimte bij elkaar heb gezien.

De gemeente Scarsdon maakt deel uit van de agglomeratie van Baltimore en ligt op ruim een half uur rijden van het centrum van die stad. Scarsdon is voor Baltimore wat Wassenaar voor Den Haag is. Mensen met veel geld sturen hun kinderen gewoonlijk naar dure privé-universiteiten (\$18.000 per studiejaar, inclusief kamer en drie maaltijden per dag). Als de kinderen de zomer thuis doorbrengen, dan wordt op instigatie van de ouders veelal een cursus doorlopen. Mijn cursus was "*transferable*", dat wil zeggen in te passen in het programma van de universiteit waar ze gedurende het collegejaar studeren.

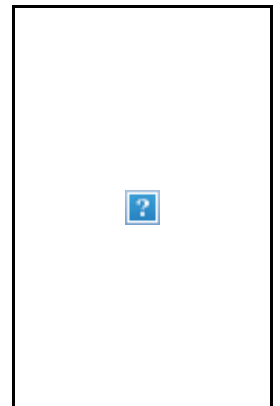
Ongeveer de helft van mijn cursisten werd gevormd door meisjes van een dergelijke goede komaf. Gewend aan een leven zonder weerstand is een verknald tentamen nooit de eigen schuld, maar altijd die van de professor. Ik had geen enkel medelijden met het exemplaar dat me tot twee maal toe kwam vertellen dat ze absoluut een B (het Amerikaanse equivalent van een 7 of 8) moest halen zodat ze van haar vader een nieuwe auto zou krijgen. Gedurende haar laatste pleitrede stelde ik vast dat ze iedere ochtend minstens twee uur vroeger dan ik moest opstaan om te werken aan het kapsel, de make-up en de keuze van de die dag te dragen adolescenten mode. Ik heb haar niet gesuggereerd om onopgemaakt in spijkergoed te gaan en de vrijgekomen tijd aan de studie te besteden.

Er zijn in de omgeving van Baltimore vrij veel overheids- en privé-fondsen die studiebeurzen beschikbaar stellen aan jongeren die in Nederland als kansarm omschreven zouden worden. In Amerika zijn zulke jongeren veelal zwart. Vaak hebben de betreffende studenten een high-school-opleiding gehad die volkomen ontoereikend is. De andere helft van mijn cursisten

Film
Muziek
Politiek
Literatuur
Wetenschap
Human Interest

Aan de slag in 'corporate America'

Naar school in de States

kende een dergelijke achtergrond. Ik zag mezelf geplaatst voor de onmogelijke taak om binomiums uit te leggen aan mensen die niet in staat waren om twee breuken onder dezelfde noemer te brengen. **Glenda** viel zonder meer in de laatste categorie studenten. Vijf weken lang had ze werk geleverd dat nooit meer dan half correct was. Uiteindelijk behaalde ze een D (het Amerikaanse equivalent van een 5). Gedurende de cursus had ze echter steeds een vrij onverschillige houding aangenomen. Nooit stelde ze een vraag tijdens de lesuren en nooit kwam ze naar mijn dagelijkse spreekuur voor extra uitleg. Ook was ze nooit komen redetwisten op de manier waarop de gegoede jongedames met de rijke ouders dat in overmaat hadden gepleegd te doen: '*...deze vraag was vijf punten waard en ik heb er maar twee gekregen en het is toch wel duidelijk dat ik hier eigenlijk dit bedoel en dat het dus toch eigenlijk wel meer dan half goed is....*' .

In eerste instantie was ik dan ook enigszins verbaasd toen ze m'n kantoor binnenkwam meer dan een week nadat ik het laatste papierwerk betreffende de cursus al had afgehandeld. Of ik haar kon vertellen wat ze gehaald had?

'Jazeker, een D.'

'Was daar nog iets aan te doen?'

'Nou nee, niet echt, dat is nogal ingewikkeld.'

Ze ging op het krukje naast m'n bureau zitten en begon te vertellen. Twee maanden terug had ze de vierjarige opleiding aan de State University of Maryland in Scarsdon voltooid, hoofdvak: bestuurskunde. Ze had vlak daarna een baan aangeboden gekregen bij Mobil Oil. Ze kon daar op 1 augustus beginnen, maar slechts op voorwaarde dat ze eerst deze cursus zou doorlopen en er op z'n minst een C voor zou halen. Ik vroeg haar wat voor een baan ze daar zou krijgen.

'Profit-evaluator' antwoordde ze. Ik haalde een pen uit m'n broekzak en schreef het op de achterkant van een envelop. Het was de eerste keer dat ik deze term hoorde en het maakte een overweldigende indruk. Onvertaald heb ik het gelaten;

"winstwaarde-bepaalster" klinkt enigszins belachelijk. Bij nadere beschouwing bevat het begrip een stijlfout. Dingen *"evalueren"* betekent dat je de waarde (value) van die dingen bepaalt. Maar het begrip *"winst"* duidt erop dat je al precies weet wat alles waard is en dat je credit en debet reeds hebt gekwantificeerd en van elkaar afgetrokken. *"Profit-evaluating"* is zoiets als het aan de hand van een kwikthermometer nagaan hoe kwik uitzet als je de temperatuur verhoogt. In een brief heb ik later nog getracht dit aan de Mobil-directie uit te leggen. Ze hebben mij nooit geantwoord.

'Waarom schrijft U dat op?' vroeg ze.

'Het is waarschijnlijk niet zonder reden dat ze je verplichten Statistiek en Kansrekening te doen, het lijkt mij dat je dat toch wel nodig zult hebben', merkte ik op zonder verder op haar vraag in te gaan.

'O nee, helemaal niet,' sprak ze ferm. *'Het wordt allemaal door*

computers gedaan.'

Toen ze merkte dat ze m'n volle aandacht had begon ze me te vertellen dat deze baan er echt een uit duizenden was. Ze zou hard moeten werken, maar het werk zou interessant zijn en ze had hele goede promotiekansen. Ze had het echt heel erg getroffen met deze baan en ze was nu vastbesloten om alles op alles te zetten om er het beste van te maken. Ze was bereid tot wat dan ook om van deze D een C te kunnen maken. Ik zuchtte vermoeid en vroeg of ik nu soms verondersteld werd de beoordeling te herzien uit medelijden. Ze keek me zwijgend aan. Ik stond op en pakte een boek van de vensterbank.

'Dit boek bevat een zeer beknopt overzicht van de theorie, maar aan het eind van ieder hoofdstuk zijn er een heleboel voorbeelden en een groot aantal vraagstukken. Ik wil dit je de eerste 25 vraagstukken bij zowel hoofdstuk 1 als hoofdstuk 2 doet. Kom dan na het weekend nog maar eens terug .... of, nee wacht .... Zorg ervoor dat die vraagstukken maandagmorgen in m'n postvakje liggen en kom dan dinsdag omstreeks deze tijd nog maar eens praten.'

Het was een snikhete dag, uit het kantoor van m'n buurman kwam jazzmuziek. Glenda stond op, deed het boek in haar tas en bedankte me.

Ik haalde m'n schouders op. *'Tot dinsdag dan.'*

'Ja, tot dinsdag.'

In de Nederlandse progressieve milieus van de jaren zeventig werden de multinationals vrij algemeen als oorzaak van alle onrecht en ellende in de wereld bestempeld. Of je het nu wilt of niet: als je opgroeit in een dergelijke atmosfeer, dan blijft daar iets van hangen. Ik zou me dus in het geheel niet schuldig voelen jegens Mobil wanneer ik hen eventueel zou opzadelen met een incompetente profit-evaluator.

Maar bewees ik Glenda wel een gunst door haar zonder enige statistische vaardigheid winsten te laten gaan evalueren?

Discrimineerde ik door haar een onverdiende C te geven, of was het omgekeerde discriminatie? Discrimineerde ik de andere cursisten door haar werk op te waarderen? Door mijn toedoen zou de personeelsdirectie van Mobil misschien de indruk krijgen dat hetzelfde diploma in zwarte handen minder zou betekenen dan in blanke handen en dit zou afschuwelijke consequenties kunnen hebben. Of discrimineerde ik juist door haar kansarme achtergrond buiten beschouwing te laten, haar botweg een D te geven om haar zodoende weer een kans te ontnemen bij Mobil? Er was geen enkele manier waarop ik dit pleit zou kunnen winnen.

Ook voor haar was er in wezen geen enkele manier om te winnen. Indien ze de vijftig vraagstukken, in overeenstemming met m'n verwachtingen, niet of nauwelijks had kunnen doen, dan zou ze een D krijgen. Als ze ze allemaal netjes had kunnen oplossen, dan zou ik er slechts zeker van zijn dat ze, of beslag had weten te leggen op het antwoordenboek, of hulp had gehad van iemand die het materiaal goed kende. Het pak papier dat ik op maandagmiddag

in m'n postvakje aantrof heb ik dus maar nooit opgevouwen.

In z'n naakte essentie was "de zaak Glenda" er een van genade versus morele integriteit, van persoonlijke begunstiging versus loyaliteit aan het systeem. Huidkleur was een extra complicatie. Ik besloot om het dilemma van de factor "huidkleur" te ontdoen en naar haar terug te spelen op de volgende manier. Stel dat je tot de conclusie komt dat een bepaald Mobil pomp/service-station in een gehucht ergens in Arkansas een te grote verliespost is en dat het opgeheven moet worden. Maar dan komt de pompbediende naar je toe en smeekt je op z'n knieën om het station open te houden. Dertig jaar lang heeft hij in z'n eentje benzine gepompt en oliepeilen gecontroleerd voor het hele dorp, iedereen kent hem en hij kent iedereen. Dat pompstation is z'n leven. Hij heeft er z'n beste jaren aan gegeven. Het betekent alles en alles voor hem. Vlakbij z'n pompstation is er nog een groothandel in veevoer en de jongens die daar werken komen iedere dag bij hem koffie drinken etc. etc ... Wat zou je in dit geval doen? Met de cijfers knoeien om hem te redden? Ik was zeer tevreden met de constructie van deze fictieve treurnis en genoot er een goede nachtrust door.

Die dinsdag maakte Glenda reeds vroeg in de middag haar opwachting in m'n kantoor. Ze nam plaats op hetzelfde krukje waar ze een week eerder ook had gezeten. Vragend keek ze me aan.

'En?'

Onder m'n open venster speelde een aantal kinderen honkbal, het rumoer zwol aan toen er een ruit van een tegenoverliggend gebouw werd ingekinkeld.

'Weet je,' zei ik. *'Ik heb hier toch moeite mee, tegenover de andere studenten is het eigenlijk niet eerlijk.'*

Ze vroeg of ik haar vraagstukken had nagekeken en ik antwoordde dat ik dat gisteravond vergeten was te doen.

'Ik geloof dat ik ze best wel goed gemaakt heb, ik heb er ontzettend veel tijd aan besteed.' Ze ging voort uit te weiden over bepaalde vraagstukken, waar ze niet had begrepen wat er nu precies bedoeld werd en ze maakte aanstalten om het boek uit haar tas te halen.

'Dit is het moment,' besloot ik in stilte. *'Nu, en recht voor z'n raap!'*

Ik ging op de vensterbank zitten en na m'n keel geschraapt te hebben nam ik het woord: *'Denk je nu eens de volgende situatie in,*

....' De conciërge van het tegenoverliggende gebouw had de honkballende kinderen inmiddels weggestuurd en buiten was het stil. Ze liet mijn Arkansas-epos gelaten over zich heen komen.

Alleen aan het eind van het betoog keek ze me een keer aan.

'Nou ja, toen ik daar voor een sollicitatiegesprek was, hebben ze me laten zien hoe zulke dingen bij Mobil allemaal door de computer gedaan worden, het bedrijf neemt de beslissingen op grond van wat de computer zegt, eigenlijk neemt de computer dus zulke beslissingen en daar heb ik uiteindelijk niets mee te maken.'

Ik was totaal verpletterd.

'Tja, bij Mobil...is blijkbaar...', wanhopig trachtte ik nog een slotsom te formuleren. *'...is men blijkbaar verder gecomputeerd*

dan bij de State University of Maryland.'

De universiteitspsycholoog vond dat ik de D een D moest laten, hij was hevig verontwaardigd over het feit dat ik er zelfs maar over durfde te denken er een C van te maken. Ik denk dat het daarom was, dat ik Glenda uiteindelijk dus toch een C heb gegeven.

Martin Bier

